

Hodnocení finanční situace malých a středních podniků v podmínkách mezinárodních standardů finančního výkaznictví (IAS/IFRS)

Dana Kubíčková¹

Abstrakt

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IAS/IFRS) ovlivňují hodnoty téměř všech položek účetních výkazů. Ukazatele finanční analýzy zjišťované na jejich bázi tak mohou poskytovat, ve srovnání s ukazateli zjišťovanými na základě výkazů podle Českých účetních standardů, odlišný obraz o finanční situaci a výkonnosti podniku. Pro malé a střední podniky to především znamená jiné hodnocení bankou, popř. obchodními partnery a investory. Zda, v jakém směru a v jaké míře přinese implementace IAS/IFRS změnu hodnot ukazatelů finanční analýzy a na jeho základě hodnocení finanční situace, je otázka, kterou je třeba také v souvislosti s přechodem na IAS/IFRS řešit a na ni se zaměřuje tento příspěvek.

Klíčová slova

Finanční analýza, ukazatelé finanční analýzy, účetní výkazy, České účetní standardy, Mezinárodní standardy účetního výkaznictví

1 Úvod

Ve srovnání s českými účetními standardy přináší vykazování majetku a závazků podle mezinárodních účetních standardů (IAS/IFRS) podstatné změny v klasifikaci, obsahu i oceňování, které prostupuje v různých rovinách téměř všechny položky účetních výkazů. Jak je možné soudit ze zkušeností podniků, využívajících pro sestavení účetní závěrky IAS/IFRS od r. 2005 (kdy vstoupila v platnost tato povinnost pro účetní jednotky obchodující na tuzemských kapitálových trzích), poskytují účetní výkazy sestavené za jeden a tentýž podnik podle českých účetních standardů a podle mezinárodních standardů finančního výkaznictví podstatně jinou soustavu dat, podávající odlišný obraz o majetkové a finanční situaci daného podniku.

Finanční analýza svými metodami umožňuje analyzovat a sledovat vývoj základních stránek finanční stability: výkonnosti (rentability), likvidity (schopnosti uhrazovat závazky), nezávislosti (optimální struktury kapitálu) a některé další. Umožňuje je vyjadřovat kvantitativními veličinami, konfrontovat tyto s doporučenými hodnotami, sledovat vzájemné vztahy mezi nimi, srovnávat zjištěný stav se stavem v jiných podnicích, identifikovat problémové oblasti a stanovovat cíle i opatření ke zlepšení situace.

Výsledky finanční analýzy využívají nejen firmy samotné ve finančním řízení, ale především finanční instituce při rozhodování o poskytnutí úvěrů firmám, obchodní partneři posuzují rizikovost a perspektivnost spolupráce s nimi, investoři hodnotí rizikovost své investice do nich. Na jejich základě jsou však také konstruovány modely hodnotící rizikovost jednotlivých dlužníků pro řízení kapitálové přiměřenosti bank a dalších oblastí. Výsledky

¹ Ing. Dana Kubíčková, CSc., Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., Praha, Estonská 500, Praha 10, dana.kubickova@centrum.cz

finanční analýzy využívají i regionální orgány a orgány evropské unie především pro posouzení efektivnosti poskytovaných prostředků v rámci své působnosti.

Základní zdroj dat pro finanční analýzu představují účetní výkazy. Jestliže účetní výkazy sestavené podle IAS/IFRS poskytují jinou soustavu dat a jinou výpověď o finanční situaci účetní jednotky, je možné se domnívat, že i závěry a hodnocení finanční situace prováděné na základě metod finanční analýzy budou jiné než na základě výkazů podle české účetní legislativy. To může vést k jiným hodnocením a k jiným rozhodnutím všech jejích uživatelů. Jak se aplikace IAS/IFRS při sestavení účetní závěrky odráží v hodnotách ukazatelů finanční analýzy a v hodnocení finanční situace, je tedy otázkou, které je třeba věnovat v souvislosti s přípravou a implementací IAS/IFRS v podmínkách malých a středních podniků pozornost.

Na tuto problematiku se zaměřuje dlouhodobý výzkum sekce účetnictví katedry řízení podniku a podnikové ekonomiky na VŠFS.

Cílem tohoto příspěvku je předložit některé zjištěné skutečnosti, které sledují souhrnný záměr ověřit hypotézu, že aplikace IAS/IFRS při sestavení účetní závěrky mění hodnoty ukazatelů finanční analýzy a na jejich základě i hodnocení finanční situace firem. Porovnání hodnot ukazatelů může být využito též pro korekci hodnocení výkonnosti českých firem ve srovnání se zahraničními firmami, vykazujícími v jiných účetních systémech.

1. Použitá metoda

V současné době většina subjektů, kterých se dotýká povinnost sestavovat účetní výkazy podle IAS/IFRS od r. 2005, sestavují pro daňové účely účetní výkazy zároveň podle Českých účetních standardů (ČÚS). Účetní výkazy jako součást informační povinnosti jsou prezentovány většinou na internetových stránkách firem či k tomu určených institucí. Obě výpovědi o finanční a majetkové situaci jsou tak základem pro komparaci dvou soustav ukazatelů finanční analýzy a posouzení, zda a jaké změny ve výpovědi o míře finančního zdraví a stability firmy jiný účetní systém přináší.

Metodou zvolenou pro splnění výzkumného záměru byla tedy metoda komparace dvou soustav ukazatelů. Z ukazatelů, které finanční analýza pro posuzování finanční situace využívá, nebyly do porovnávání zařazeny všechny. Výběr ukazatelů byl proveden na základě četnosti využívání - do souboru porovnávaných ukazatelů byly zařazeny ty, které jsou nejčastěji využívány pro běžně prováděnou analýzu finanční situace včetně základního způsobu jejich zjišťování.

Jako zdroje dat, umožňujících porovnání, byly použity účetní výkazy jedné a téže společnosti, sestavené za jedno období podle dvou různých účetních systémů, IAS/IFRS a ČÚS. Účetní výkazy byly získány na internetových stránkách firem či k tomu určených institucí, kde jako součást informační povinnosti jsou firmami prezentovány, popř. z interních zdrojů firem. V rámci zpracovávaného interního výzkumného grantu byly získány účetní výkazy i dalších firem nekótovaných na kapitálovém trhu, které byly sestaveny dle českých a mezinárodních účetních standardů pro různé účely (pro mateřskou společnost) a byly tak za jedno období k dispozici dva soubory účetních výkazů.

V příspěvku byly v první fázi porovnány hodnoty vybraných ukazatelů finanční analýzy celkem šesti společností: Škodaauto CZ, a.s., Léčebné lázně Jáchymov, a.s., České vinařské závody, a.s., Řízení letového provozu, s.p., Spolana, a.s. a Česká námořní plavba, a.s., v druhé fázi pak dalších dvou, Stroje, s.r.o. a ČSA, a.s..

Mezinárodním standardům finančního výkaznictví se přisuzuje větší míra spolehlivosti, „věrnosti“ obrazu finanční situace, které prostřednictvím účetních dat podávají. Jak se bude měnit hodnocení jednotlivých stránek finanční situace firem s využitím těchto „pravdivějších“ dat, je proto zajímavým poznatkem, které mohou využít nejen samy podniky, ale i další

uživatelé finanční analýzy. Podniky tak mohou korigovat hodnocení vlastní výkonnosti a dalších ukazatelů, což může přinést i korekce do stanovovaných cílů, kroků a opatření pro zvýšení finanční stability.

Do souboru srovnávaných ukazatelů jsem zvolili tyto poměrové ukazatele a postupy jejich výpočtu:

1) ukazatele rentability² : ROE = EAT / Vlastní kapitál

ROA = EBIT / Celková aktiva

ROS = EBIT / tržby

ROCE = EBIT / Dlouhodobý kapitál (=vlastní kapitál+dlouhodobý cizí kapitál)

2) ukazatel likvidity : běžná = Oběžná aktiva / Krátkodobý cizí kapitál (krátk. závazky)

pohotová = Oběžná aktiva – zásoby / Krátk.cizí kapitál (krátk.závazky)

peněžní = Oběžná aktiva – zásoby – krátk. pohledávky / Krátk. cizí kapitál (krátk.závazky)

3) ukazatel zadluženosti : míra zadluženosti (věřit. rizika) = Cizí kapitál / Celková aktiva

koeficient samofinancování = Vlastní kapitál / Celková aktiva

finanční páka = Celková aktiva / Vlastní kapitál

míra finanční samostatnosti = Vlastní kapitál / Cizí kapitál

ziskový účinek fin.páky = EBT / EBIT x Celk. aktiva / Vlastní kapitál

úrokové krytí = EBDIT / Nákladové úroky

úrokové zatížení = Nákladové úroky / EBIT

4) ukazatel aktivity - počet obrátek : obrat celkových aktiv = Tržby / Celková aktiva

obrat zásob = Tržby / Zásoby

obrat pohledávek = Tržby / Krátkodobé pohledávky

obrat krátk. cizího kapitálu (krátk.závazků) =

= Tržby / Krátk. cizí kapitál (krátk. závazky)

- doba obratu : 360 / obrat (celkových aktiv, zásob, pohledávek, krátk. cizího kapitálu)

Z dat dvou souborů účetních výkazů byla dále zjišťována také hodnota **Altmanova modelu Z-score**. Pro výpočet hodnot tohoto modelu vyjdeme pro nedostupnost údaje o závazcích po lhůtě splatnosti z varianty pro nekótované podniky v podobě:

$$Z_0 = 0,717 * x_1 + 0,847 * x_2 + 3,107 * x_3 + 0,420 * x_4 + 0,998 * x_5$$

kde x_1 = Čistý pracovní kapitál / Celková aktiva

x_2 = Zadržené výděly / Celková aktiva

x_3 = EBIT / Celková aktiva

x_4 = Vlastní kapitál / Cizí kapitál

x_5 = Tržby / Celková aktiva

Interpretace: hodnoty vyšší než 2,7 - podnik není ohrožen bankrotem

² EAT=hospodářský výsledek po zdanění, EBT=hospodářský výsledek před zdaněním, EBIT=hospodářský výsledek před úroky a daněmi, EBITD=hospodářský výsledek před zdaněním, úroky a odpisy

hodnoty v intervalu 2,7 – 1,2 - další vývoj nelze přesněji stanovit („šedá zóna“),
hodnoty nižší než 1,2 - podnik je v horizontu 2-3 let ohrožen vážnými
finančními problémy

Pro nedostupnost ukazatele pohledávky po lhůtě splatnosti nebylo tedy možné využít varianty
Altmanova Z-score pro české podniky

2 Komparace zjištěných hodnot ukazatelů

Srovnání vypočtených hodnot vybraných ukazatelů na základě dat z účetních výkazů podle Českých účetních standardů a podle IAS/IFRS ve všech zkoumaných společnostech je uvedeno v tabulce č. 1. U všech společností a ukazatelů je vyčíslen rozdíl v procentním vyjádření (v procentech hodnoty ukazatele zjištěného podle ČÚS). Znaménko vyjadřuje změnu hodnoty ve srovnání s hodnotou podle ČÚS: kladný (+) je zvýšením číselné hodnoty ukazatele, záporný (-) je snížením číselné hodnoty ukazatele.

V tabulce č. 2 je provedeno srovnání změn hodnot ukazatelů ve všech společnostech v absolutním a procentním vyjádření.

Tabulka č. 1 – Srovnání změn hodnot vybraných ukazatelů v % původní hodnoty u sledovaných společností

	ŘLP,s.p.	Spolana,a.s.	Škodaauto CZ, a.s.	ČNP, a.s.	Léč.Lázně Jáchymov	ČVZ,a.s.	STROJE s.r.o.	ČSA, a.s.
Ukazatel finanční analýzy	Rozdíl (v % ČÚS)	Rozdíl (v % ČÚS)	Rozdíl (v % ČÚS)	Rozdíl (v % ČÚS)	Rozdíl (v % ČÚS)	Rozdíl (v % ČÚS)	Rozdíl (v % ČÚS)	Rozdíl (v % ČÚS)
ROE	-0,96	-5,62	- 33,27%	+8,92	-0,01	+4,13	0,00	5,95
ROA	0,00	-5,21	- 22,58%	-1,25	+0,47	+5,60	0,00	0,73
ROS	0,00	+0,92	- 6,10%	-1,53	+1,99	+13,51	4,70	-0,18
ROCE	-0,92	-5,57	- 23,90%	-0,55	+0,01	+6,66	0,00	3,47
BL	-9,96	+0,49	- 11,28%	-7,10	-5,26	-0,24	-24,69	+1,85
PL	-9,96	+0,49	- 12,80%	-5,59	-5,62	-0,17	-24,67	0,00
PeL	-9,96	+1,49	- 30,50%	-46,05	-18,21	-58,64	-24,87	-9,33
Míra zadluženosti	+7,16	+21,06	- 7,96%	+2,90	-3,41	-18,68	0,00	-21,,59
Koef.samofinancování	-0,95	-1,29	+ 9,45 %	-8,46	+9,47	+4,87	0,00	+158,08
Finanční páka	0,96	+1,30	- 8,69 %	+9,24	-8,65	-4,64	0,00	-60,49
Míra fin. samostatnosti	-7,57	-18,46	+19,00%	-11,04	+13,34	+28,96	0,00	-40,96
Ziskový účinek fin.páky	0,96	+1,18	- 11,62%	+10,29	-7,57	-4,68	--	-151,54
Úrokové krytí	x	0,00	- 29,63%	+2,52	+29,29	x	--	-78,21
Úrokové zatížení	0,00	0,00	- 68,55%	-0,79	-1,10	+0,04	--	+371,00
Obrat celk.aktiv	0,00	-6,07	- 18,62%	+0,28	-9,02	-10,41	0,00	-51,69
-doba obratu (ve dnech)	0,00	-6,07	+23,21%	-0,28	+9,92	+11,62	+0,34	+157,00
Obrat zásob	0,00	0,00	- 8,04%	+10,40	0,00	-11,43	+0,64	+0,40
-doba obratu (ve dnech)	0,00	0,00	+ 9,18%	-9,42	0,00	+12,91	+7,70	-0,37
Obrat pohledávek	0,00	+4,66	- 35,66%	+0,45	-2,20	-40,67	--	+0,20
-doba obratu (ve dnech)	0,00	-4,45	+55,38%	-0,45	+2,25	+68,55	+1,80	-1,90
Obrat kr.cizího kap.	-9,96	+0,39	- 15,03%	-0,001	-2,88	-11,91	+12,59	+9,34
-doba obratu (ve dnech)	+11,06	-0,39	+17,70%	+0,001	+2,96	+13,52	--	-10,50

Zdroj : účetní výkazy a vlastní výpočty

Tabulka č. 2 - Srovnání hodnot Z-score u sledovaných společností

Společnost	Hodnoty Z-score				Interpretace		
	ČÚS	IFRS	Rozdíl absol.	Rozdíl (v % ČÚS)	ČÚS	IFRS	posun +/-
Řízení letového provozu, s.p.	4,710	4,464	- 0,256	- 5,43%	nehrozí bankrot	nehrozí bankrot	–
Spolana, a.s.	1,185	1,117	- 0,068	- 5,74%	šedá zóna	šedá zóna	–
Škodaauto CZ, a.s.	2,949	2,600	- 0,349	- 11,83%	nehrozí bankrot	šedá zóna	–
Česká námořní plavba, a.s.	-0,955	-0,804	+ 0,151	+ 15,81%	ohrožena bankrotem	ohrožena bankrotem	+
Léčebné Lázně Jáchymov, a.s.	2,503	2,775	+0,272	+10,87%	šedá zóna	nehrozí bankrot	+
České vinařské závody, a.s.	2,221	2,450	+0,229	+10,31%	šedá zóna	šedá zóna	+
Stroje, s.r.o	16,51	16,23	- 0,28	- 1,69%	nehrozí bankrot	nehrozí bankrot	-
ČSA, a.s.	2,14	1,36	-0,78	-0,36%	šedá zóna	ohrožena bankrotem	-

Zdroj: účetní výkazy a vlastní výpočty

Z hodnot rozdílů uvedených v tabulce č. 1 i 2 je zřejmé, že hodnocení dílčími ukazateli i komplexními modely bylo vykazováním podle IAS/IFRS ovlivněno. Vliv byl zjištěn jak směrem pozitivním, tak směrem negativním, a to ve všech sledovaných firmách.

3 Závěry

Z provedeného srovnání lze shrnout několik závěrů:

1. Hodnoty jednotlivých dílčích ukazatelů byly odlišným účetním systémem, tj. IAS/IFRS ovlivněny u všech zkoumaných společností a téměř u všech ukazatelů.
2. Směr vlivu se však u jednotlivých dílčích ukazatelů v jednotlivých společnostech lišil, stejně tak i v případě souhrnného ukazatele Z-score. Na zkoumaném souboru firem se tedy nepotvrdila hypotéza, že IAS/IFRS povedou ke zpřísnění výpovědi a zhoršení hodnocení finanční situace firem. Vliv na hodnoty ukazatelů u zkoumaných společností byl obousměrný, tzn. že u některých firem se hodnocení finanční situace vlivem IAS/IFRS zhoršilo, v jiných naopak vedlo k pozitivnějším hodnotám a závěrům.
3. Největší změny hodnot ukazatelů, a to v obou směrech, tj. zvýšení i snížení nastaly v ukazateli Míra zadluženosti a Míra finanční samostatnosti, nejvyšší posun byl zaznamenán v ukazateli Úrokové zatížení (snížení) a Doba obratu pohledávek (zvýšení), k němuž však došlo vždy v jediné společnosti.
4. Nejvýznamnější ukazatele, ukazatele rentability (rentabilita vlastního kapitálu a rentabilita celkových aktiv) byly vykazováním dle IAS/IFRS ovlivněny, a to obousměrně, avšak v menším rozsahu (nejvyšší posun bylo snížení v rozsahu 33%, nejnižší v nulové výši).
5. Velké změny byly zaznamenány také v ukazatelích peněžní likvidity, úrokového krytí, doby obratu krátkodobých závazků.

Lze shrnout, že komparace hodnot vybraných ukazatelů finanční analýzy zjišťovaných z účetních výkazů sestavených na základě dvou účetních systémů, ČÚS a IAS/IFRS v šesti společnostech tedy jednoznačně potvrdila hypotézu, že IAS/IFRS mění hodnocení finanční situace firem. Dílčí formulována hypotéza, že aplikace IAS/IFRS vede ke zhoršení hodnocení finanční situace, však potvrzena nebyla.

Dalšími poznatky, jejichž širší zevšeobecnění je však omezeno rozsahem analyzovaného souboru, je to, že

- a) nejde o zcela podstatné změny (měnící obraz ze zcela pozitivního na negativní)
- b) jde o změny jak v pozitivním tak i negativním směru,
- c) extrémní změny byly zaznamenány u ukazatelů, využívajících údaje o bilanční sumě (celkových aktivech), struktuře kapitálu (vlastní kapitál, cizí kapitál), tržbách, tedy v těch položkách, do jejichž vykazování se odlišné pojetí v majetku a závazků v IAS/IFRS promítá nejvýznamněji (vykazování majetku pořizovaného na leasing, vykazování závazků).

Literatura

- [1] CALTOVÁ M., *Finanční analýza podniku*, Praha 2008. 100 s. Diplomová práce. Praha : VŠFS, 2008
- [2] DVOŘÁKOVÁ D., *Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů*
- [3] IAS/IFRS. Computer Press, Brno, 2006
- [4] HYLÍŠOVÁ K., *Hodnocení finanční situace firmy v podmínkách účetních výkazů sestavených dle IAS/IFRS*. Praha 2009. 90 s. Diplomová práce. Praha : VŠFS 2009
- [5] KUBÍČKOVÁ, D., KOTĚŠOVCOVÁ, J., *Finanční analýza*. Eupress, Praha 2006
- [6] MRKVIČKA, J. KOLÁŘ, P., *Finanční analýza*. ASPI, Praha 2006
- [7] SANICKÁ L., *Hodnocení finanční situace firmy v podmínkách účetních výkazů sestavených dle IAS/IFRS*. Praha 2009. 106 s. Diplomová práce. Praha : VŠFS 2009
- [8] SEVEROVÁ J., *Mezinárodní účetní standardy a jejich odraz v hodnotách finanční analýzy*. Praha 2008. 121 s. Diplomová práce. Praha : VŠFS, 2008

Summary

Evaluation of financial situation of the SME in the conditions of international standards of financial reporting (IAS/IFRS)

Financial Statements according to the International Financial Reporting Standards give the other dates. The ratios of financial analysis based on these dates create the other picture about the financial situation and financial efficiency of the enterprises in comparison with these based on the Financial Statements according to Czech Accounting Standards. That can bring the other evaluation of the financial situation the SME by the banks, investors and other bussiness partners, and the other conclusions. It is the question, that must be solved with the connection of implementation of IAS/IFRS. How the financial ratios is effected by the IAS/IFRS as the base of the financial statements, at what measure and direction, it is the topic, on which is concentrated this article.